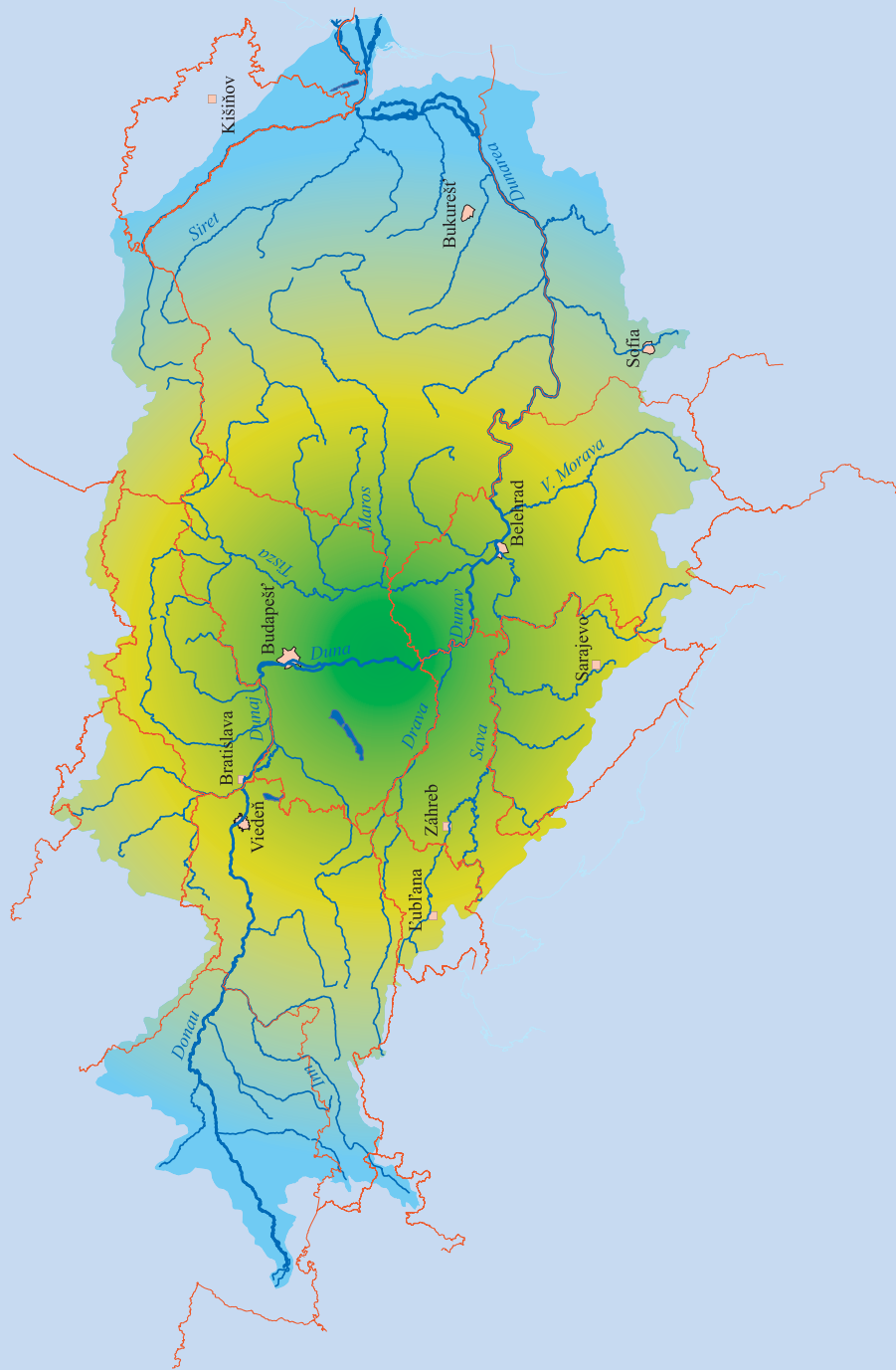

DEF Bulletin

Časopis Dunajského environmentálneho fóra

2 / 2005

*Politický tím DEF
Deň Sávy
Povodne v Bulharsku*

Impressum

Bulletin DEF je oficiálnou publikáciou Dunajského environmentálneho fóra (DEF).

Tento bulletin prispieva k poslaniu Dunajského environmentálneho fóra: „Chrániť rieku Dunaj spolu s jej prítokmi, ich biodiverzitu a prírodné zdroje prostredníctvom spolupráce vládneho a mimovládneho sektora a miestnych obyvateľov pri presadzovaní udržateľného využívania prírodných ekosystémov.“

Bulletin DEF je rozširovaný všetkým záujmovým skupinám. V elektronickej podobe je dostupný na internetovej stránke www.de-forum.org (v angličtine) a www.daphne.sk (aj v slovenčine).

Viac informácií získate na adrese:

Sekretariát DEF, Rytierska 2

SK – 841 10 Bratislava

Tel.: + 421 2 654 561 13, Fax: + 421 2 657 300 50

E-mail: def@changenet.sk, web: www.de-forum.org

Editor: Milan Vogrin, milan.vogrin@guest.arnes.si

Preklad slovenskej a českej verzie: Michal Sebiň, Mirek Husták

Design: Marginalija, d.o.o., Slovinsko

Typo: RWdesign, Slovensko

Názory autorov článkov nemusia vždy odrážať názory DEF a editora.

Toto číslo DEF Bulletinu vyšlo za podpory UNDP/GEF v rámci Dunajského regionálneho projektu a Európskej komisie.

UNDP | GEF
**DANUBE
REGIONAL
PROJECT**

Fotografia na obálke: *Chlidonias hybrida*, mláďa. Foto: M. Vogrin

Ako môžete prispieť do Bulletinu DEF?

Do Bulletinu DEF posielajte iba články informujúce o aktivitách alebo udalostiach, ktoré sa už uskutočnili. Nepíšte o plánoch vašej organizácie v budúcnosti. Jednotlivé články by mali byť v angličtine a nemali by byť príliš dlhé (najviac 200 – 300 slov). Ideálne je doplniť ich fotografiami a odkazmi na webové stránky.

V prípade, že máte záujem poslať svoj príspevok do Bulletinu DEF, vyžiadajte si podrobné informácie v angličtine na Sekretariáte DEF.

Foto: Milan Vogrin

V tomto čísle naleznete

Editorial Milana Vogrina	3
Tisková zpráva uveřejněná ke dni mokřadů	4
Pracovní skupina DEF pro podporu účasti veřejnosti	
Prioritní aktivity v průběhu roku 2006	
Milena Dimitrova	6
Pracovní skupina pro hydromorfologii	
Gerhard Nagl	
Pracovní skupina DEF pro mokřady	
Které mokřady v povodí Dunaje jsou „mezinárodně důležité“?	
Milan Vogrin	7
Zanikla řeka „s dvěma srdci“	
Borisa Ilić & Miodrag Bosić	7
Nechajme rieky slobodne tiecť!	
Gerhard Nagl	8
Oslava Dne Savy	
Sava Osole	10
Kanál DOL: Dopady na říční nivy v posudcích roku 2005	
Shrnutí závěrů několika posouzení kanálu	
Pavel Přibyl	11
Zakladající projekt WWF-DCP/DOEN	
„Agroturistika ako nástroj zlepšenia menežmentu v alúviu stredného Dunaja“	
David Reeder	12
Symposium Dunajského environmentálneho fóra v deltě Dunaje	
Oleg Rubel & Anastasija Tarasenko	13
Bezpečná hnízda pro čápa bílého	
Marko Tucakov	14
Záplavy v Bulharsku v roce 2005	
Petko Cvetkov	14
Projekt v mokřadní oblasti Gornje podunavlje v rámci iniciativy Zelený pás	
Maja Zitković	16
Členovia DEF na Slovensku	17
Členovia DEF v Česku	17

Jsou záplavy katastrofou nebo přírodním procesem?

Záplavy jsou podle Evropské agentury pro životní prostředí (European Environment Agency) nejvíce se vyskytující přírodní katastrofou v Evropě. Ekonomické důsledky záplav a ztráty na lidských životech jsou vysoké, proto se vlády nacházejí pod intenzivním tlakem kvůli implementaci protipovodňových opatření. Opatření používaná v současné době zahrnují hráže a další stavby na ochranu proti povodním, a rovněž poldry – suché nádrže, do kterých jsou sváděny záplavové vody. Tato opatření však mají značně nepříznivé důsledky pro biodiverzitu. Omezené kolísání vodní hladiny způsobené stavbami přehradních a protipovodňových ochranných hrází vede k zásadním změnám v prostorovém rozložení a složení mokřadních rostlinných druhů. Živočiškové jsou rovněž nepříznivě ovlivněni – často v době rozmnožování. V nejhorším případě k reprodukci nedochází vůbec. Samozřejmě, v některých případech mohou mít jarní záplavy nepříznivý vliv na produktivitu líhnutí ptáků hnízdících například v nivních loukách. Toto bychom však měli chápat jako přirozený proces.

V povodí Dunaje vždy docházelo k záplavám, nicméně se zdá, že v dnešní době mají záplavy pro lidi mnohem katastrofálnější důsledky, než kdy jindy. Vinni jsme však vždy my, lidé. Proč? Některé důvody naleznete v příspěvku Petka o situaci v Bulharsku, kde došlo k velkým záplavám v roce 2005.

Váš Milan Vogrin,
editor DEF Bulletinu

TISKOVÁ ZPRÁVA UVEŘEJNĚNÁ KE DNI MOKŘADŮ

Nechránit mokřady znamená neplnit strategii ochrany vody v Evropské unii, prohlašuje Dunajské environmentální fórum

(Bratislava, 2. 2. 2006) Dunajské environmentální fórum (DEF) dnes, při příležitosti Světového dne mokřadů, zahájilo mezinárodní kampaň za ochranu mokřadů a vod v povodí Dunaje.

Národní vlády podunajských zemí nyní zpracovávají plány pro zajištění ochrany vod ve svých teritoriích do roku 2015. Tímto procesem naplňují legislativu EU o ochraně vod známou jako „Rámcová směrnice EU o vodách“. Mezi těmito podunajskými zeměmi jsou i státy, které nejsou členy EU, které se ale dobrovolně zavázaly plnit požadavky „vodní“ legislativy EU.

„Domníváme se, že tyto plánovací procesy dostatečně nerespektují důležitost mokřadů,“ řekl mluvčí DEF Johannes Wolf. „Toto se musí změnit, neboť bez ochrany mokřadů nelze zajistit řádnou ochranu vod“. Dunajské environmentální fórum je názoru, že národní zprávy hodnocení stavu vodních zdrojů, již dříve připraveny podunajskými zeměmi, nevěnují mokřadům dostatečnou pozornost.

Mokřady jsou místa, kde voda a půda přirozeně spolupůsobí při ochraně vody, rostlin, živočichů i lidí. Mokřady napomáhají snižovat znečištění a zmírňovat důsledky záplav, zlepšovat kvalitu pitné vody a poskytují stanoviště pro důležité živočišné a rostlinné druhy. Mnoho mokřadů v povodí Dunaje bylo v minulosti poškozeno zásahem člověka a mnoho mokřadů je ohroženo budoucími aktivitami.

Kampaň

Kampaň DEF chce zaměřit potřebnou pozornost zpracovatelů národních vodohospodářských plánů na význam mokřadů a lepší aplikaci ochrany mokřadů v těchto plánech. Dunajský regionální projekt (společný projekt OSN a Světové banky) a mezinárodní organizace jako například Mezinárodní komise pro ochranu Dunaje (ICPDR), WWF (Světový fond pro ochranu přírody) a Sekretariát Ramsarské konvence již zpracovaly nástroje ke správnému zaměření vodní politiky. DEF rovněž podporuje nové aktivity v rámci Dunajského regionálního projektu, které směřují k vypracování nových vhodných způsobů pro ochranu mokřadů.

Dunajské environmentální fórum (DEF) je názoru, že musí být vyřešen klíčový nedostatek, kterým je neexistence národních seznamů mokřadů ve většině zemí. „Jak můžete chránit mokřady, když ani nevíte, kde se nacházejí?“, řekl Johannes Wolf. DEF bude usilovat o lepší přístup k informacím o vývoji národních plánů pro ochranu vod a aby se tohoto vývoje více účastnila veřejnost. „Občanská společnost může nabídnout cennou podporu pro vývoj takových plánů, včetně informací, zkušeností a expertů.“ DEF bude monitorovat pokrok podunajských národních vlád při implementaci opatření pro ochranu mokřadů do národních plánů – výsledky tohoto monitoringu budou zveřejněny při příležitosti Dne Dunaje 29. června 2006 a Světového dne mokřadů v roce 2007.

Členovia DEF na Slovensku

DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie

Podunajská 24
SK – 821 06 Bratislava
Tel./fax: +421 2 455 240 19
Tel./fax: +421 2 456 402 01
E-mail: daphne@changenet.sk

SOSNA

Zvonárska 12
SK – 040 01 Košice
Tel./fax: +421 55 625 19 03
E-mail: sosna@changenet.sk

Bratislavské regionálne ochrannárske združenie

Godrova 3/b
SK – 811 06 Bratislava
Tel./fax: +421 2 555 626 93
E-mail: broz@changenet.sk

Ochrana dravcov na Slovensku

Sekurisova 16
SK – 841 02 Bratislava
Tel./fax: +421 2 642 839 84
E-mail: dravce@dravce.sk

Spoločnosť na ochranu vtáctva na Slovensku

Mlynské Nivy 41
SK – 821 09 Bratislava
Tel.: +421 2 554 221 85
Fax: +421 2 554 221 86
E-mail: sovs@sovs.sk

O. z. Tatry

KEMI 627/5
SK – 031 04 Liptovský Mikuláš
Tel./fax: +421 44 553 10 27
E-mail: wolf@mail.viapvt.sk

Ľudia a voda

Čermel'ská cesta 24
SK – 040 01 Košice
Tel./fax: +421 55 799 88 06
E-mail: mvolav@changenet.sk

Občianske združenie UMBRA

Heyrovského 6
841 03 Bratislava 47
Slovenská republika
Tel.: +421 907 353 181
E-mail: umbra@changenet.sk

Členovia DEF v Česku:

Unie pro řeku Moravu

Panská 9
602 00 Brno
Tel.: +420 542 422 755
Fax.: +420 542 422 752
jaroslav.ungerman@veronica.cz
www.sweb.cz/uprm

Členy koalice „Více místa pro řeky znamená větší bezpečí pro člověka“ jsou mimo jiné Bulharská nadace pro biodiverzitu, Karpatsko-dunajský program WWF, BirdLife Bulharsko a CEIE.

*Petko Tzvetkov,
Bulharská nadace pro biodiverzitu
E-mail: petko.tzvetkov@biodiversity.bg*

Projekt v mokřadní oblasti Gornje podunavlje v rámci iniciativy Zelený pás

První schůzka panevropské iniciativy Zelený pás (Green Belt) v jihovýchodní Evropě se konala v listopadu 2005 v Novém Sadu (Srbsko&Černá Hora) a přivítala 40 účastníků, kteří měli možnost vyměnit si informace o současných a plánovaných ochrannářských aktivitách v prostoru Zeleného pásu. Účastníci (včetně zástupců národních kontaktních organizací Zeleného pásu) se také seznámili s konkrétním příkladem přeshraniční spolupráce v trilaterální hraniční oblasti mezi Srbskem&Černou Horou, Chorvatskem a Maďarskem ve speciální přírodní rezervaci Gornje podunavlje.

Iniciativa Zeleného pásu je unikátním projektem – má za cíl transformovat kdysi veřejnosti nepřístupné území v místě „železné opony“ do sítě chráněných oblastí a podpořit

přeshraniční spolupráci ohledně udržitelného rozvoje a ochrany přírody v daných oblastech. Tato iniciativa je rozdělena do tří regionálních sekcí – Zelený pás finsko-skandinávský, střeoevropský Zelený pás a Zelený pás v jihovýchodní Evropě. Sekretariát iniciativy Zeleného pásu zabezpečuje Mezinárodní svaz pro ochranu přírody a přírodních zdrojů (IUCN). Regionálním koordinátorem pro jihovýchodní sekci je organizace Euronatur z Německa (www.euronatur.org).

V současné době je kancelář IUCN pro jihovýchodní Evropu (IUCN SEE) situována v Bělehradě a zabývá se realizací dvou projektů na celé trase Zeleného pásu, které se týkají mapování chráněných oblastí podél této trasy a organizace kooperačních schůzek umožňujících klíčovým zainteresovaným stranám vyměňovat si nápady a informace. IUCN SEE dále zahájila ve speciální přírodní rezervaci Gornje podunavlje implementaci prvního „terénního“ projektu v Zeleném pásu s názvem „Integrace místních komunit a ochrana přírody v evropském Zeleném pásu“.

Gornje podunavlje je mokřadní oblast nacházející se na hranici s Chorvatskem (na druhé, chorvatské straně řeky Dunaje, se nachází známá chráněná oblast Kopački rit) a Maďarskem (chráněná oblast Dunaj-Draava). Inventarizace přírodních stanovišť a mapování povede k posílení přeshraniční spolupráce v této oblasti.

*Více informací naleznete na
www.greenbelteurope.org nebo kontaktujte
Aloise Langa,
Green Belt Coordinator, IUCN SEE,
alouis.lang@iucn.org.
Informace ohledně aktivit IUCN SEE získáte
od Maje Zitkovič,
IUCN SEE,
maja.zitkovic@iucn.org.*

Situaci v České republice hodnotí občanské sdružení Unie pro řeku Moravu: „Seznam mokřadů v ČR zpracoval a publikoval Český Ramsarský výbor již v roce 1999. Obsahuje celou škálu kategorizace mokřadů podle důležitosti – od 12 Ramsarských lokalit, přes mokřady s významem nadregionálním, regionálním až lokálním – celkem přes 2 tisíce mokřadů s plochou téměř 120 tisíc hektarů. Zpracovatelé plánů povodí mají tedy pro území ČR dokonalé informace o mokřadech, otázkou zůstává, jak jsou ochotni je přijmout a s nimi pracovat. Zatím zastávají pozici, že ochrana mokřadů je jen věcí ochrany přírody a v tom vidíme fatální nepochopení podstaty problému“, komentuje Jaroslav Ungerman z Unie pro řeku Moravu.

Občanské sdružení Unie pro řeku Moravu bude monitorovat postoje vodohospodářů k zabezpečení funkce a ochrany mokřadů u několika aktuálních případů, např.:

- Nedávno bylo zahájeno správní řízení ke schválení nových manipulačních řádů vodního díla Nové Mlýny, jehož dolní a střední nádrž tvoří součást Ramsarské lokality „Mokřady dolního Podyjí“. Jak bude funkce tohoto mokřadu nejvyšší kategorie zabezpečena v provozním režimu vodního díla?
- Pro plánování v oblasti vod proběhlo celostátní hodnocení lokalit akumulace povrchových vod, které byly zahrnuty ve Směrném vodohospodářském plánu k výstavbě nádrží – přehrad pro různé účely. Výsledek „nového pohledu“ v tomto hodnocení je hodně překvapivý: v povodí Moravy je jich z dřívějšího počtu 78 znovu doporučeno 63 jako místa k výstavbě klasické vodní nádrže nebo „suchého poldru“, obdobně v povodí Dyje bylo z původního počtu 44 znovu doporučeno 33. Jak se tato doporučení, mimo jiné aspekty, uvádějí do souladu s ochranou mokřadů?

- Kauza průplavního spojení Dunaj-Odra-Labe, která stále figuruje v dokumentech územního plánování jako rezervace území pro jeho výstavbu, je provázána mimo jiné hrozbou destrukce nebo přímo likvidace řady mokřadních lokalit. Velmi aktuální plány na výstavbu jeho části – vybudování plavebního kanálu z Dunaje do přístavu v Břeclavi, resp. Lanžhotě představuje již zcela konkrétní ohrožení Ramsarské lokality situované na území tří států – České republiky, Slovenska a Rakouska. Jak bude v tomto „dopravním“ problému hodnoceno ohrožení mezinárodně významných mokřadů?

Pracovní skupina DEF pro podporu účasti veřejnosti Prioritní aktivity pro rok 2006

Pracovní skupina pro podporu účasti veřejnosti byla ustanovena v rámci týmu Dunajského environmentálního fóra (DEF) pro vodní management (Water Policy Team) s cílem aktivně podporovat proces konzultace a zapojení různých zájmových stran do procesu zpracování Plánu managementu povodí Dunaje.

Tato skupina, která již nyní sdružuje zástupce devíti členských organizací DEF ze sedmi podunajských zemí, bude rovněž poskytovat doporučení a návrhy Radě DEF ohledně strategie týkající se zapojení veřejnosti.

Pracovní skupina DEF pro podporu účasti veřejnosti tímto vybízí členské organizace DEF, aby se zapojily do níže uvedených aktivit, plánovaných pro období 2006 – 2007:

- Stanovení reprezentativního složení pracovní skupiny – ideálně by se měla účastnit alespoň 1 osoba, která se v dané národní síti DEF zabývá účastí veřejnosti.

- ◆ Komunikace mezi členy pracovní skupiny – ustanovení speciální e-mailové konference.
- ◆ Ustanovení spolupráce s mezinárodními a národními delegacemi ICPDR a projektovými týmy Dunajského regionálního projektu OSN a Světové banky co se týče komunikace a aktivit ohledně podpory účasti veřejnosti v povodí Dunaje.
- ◆ Plánování aktivit k podpoře účasti veřejnosti na národních úrovních a na úrovních povodí a jejich začlenění do pracovních plánů národních kontaktních organizací DEF a do pracovního plánu DEF na další 3 roky.
- ◆ Poskytování pomoci osobám zodpovědným za podporu účasti veřejnosti na národní úrovni.
- ◆ Vyvinutí specifické strategie pro propagaci a vývoj národních programů pro účast veřejnosti ve vztahu k národním Plánům managementu povodí řek.
- ◆ Získávání informací a přebírání zkušeností z jiných projektů v povodí Dunaje a Evropě týkajících se účasti veřejnosti.
- ◆ Plánování seminářů k účasti veřejnosti a komunikaci pro členy týmu pro vodní management (Water Policy Team) a jiné zainteresované členy DEF. Semináře pro lektory zabývající se účastí veřejnosti a komunikací.
- ◆ Napomáhání propagace nového „image“ DEF na mezinárodní úrovni.
- ◆ Revidování a aktualizace současné databáze expertů Dunajského environmentálního fóra se speciálním důrazem na odborníky zabývající se účastí veřejnosti.
- ◆ Spolupráce s ostatními pracovními skupinami týmu DEF pro vodní management a sekretariátem DEF pro získávání financí na další rozvoj aktivit DEF souvisejících s podporou účasti veřejnosti. Vypracování projektu pro zainteresované strany na místní úrovni ohledně účasti veřejnosti v procesu managementu povodí řek.

Rádi uvítáme Vaše návrhy týkající se nových účastníků pracovních skupin, návrhy na konání seminářů a na zlepšení výše uvedených plánovaných aktivit. Prosím kontaktujte koordinátorku pracovní skupiny nebo sekretariát DEF.

*Milena Dimitrova,
koordinátorka pracovní skupiny DEF
pro podporu účasti veřejnosti
E-mail: milena@ceie.org*

Pracovní skupina pro hydromorfologii

Dunajské environmentální fórum (DEF) vytvořilo v rámci svého týmu pro vodní management (Water Policy Team) pracovní skupinu pro hydromorfologii. Hlavním úkolem této pracovní skupiny je informovat a pomáhat veřejnosti v jejím úsilí zabránit dalšímu zhoršování životního prostředí ve vztahu k vodě a podporovat revitalizaci řek.

Domníváme se, že je nutné sledovat „běh událostí“ nejen v celém povodí Dunaje, ale i v ostatních evropských povodích. Proto jsme se účastnili Evropského symposia o hydromorfologii konaného v Praze a podílíme se na činnosti pracovních skupin expertů Mezinárodní komise pro ochranu řeky Dunaje (ICPDR).

Rovněž se domníváme, že je nutné provádět osvětu, jak mezi veřejností, tak mezi lidmi s rozhodovací pravomocí, o dopadech splavňování vnitrozemských vodních cest a hydroenergetiky, neboť o nepříznivých vlivech těchto aktivit se často nemluví nebo se prostě neuvažují.

*Gerhard Nagl, M.A.
DEF Water Policy Team, koordinátor
pracovní skupiny pro hydromorfologii
E-mail: gerhard.nagl@donaufluss.de*

Přírodní park „Rusenski Lom“ Foto: Milena Dimitrova, CEIE

ských životech. Byly zničeny rozsáhlé zemědělské oblasti, byly přerušeny a v některých místech zničeny železniční tratě a silnice. Bezpočet domů a dvorků bylo „ponořeno“ do bahnitě vody. Jednou z nejhůře postižených oblastí bylo hlavní město Sofie, kde stovky lidí ztratily střechu nad hlavou. Do mnoha měst a vesnic byla zastavena dodávka vody a elektřiny.

Doposud ještě nebylo provedeno závěrečné hodnocení povodňových škod, nicméně již víme, že záplavami bylo postiženo přes 3 miliónů obyvatel Bulharska. Podle údajů Bulharské národní asociace samosprávných obcí došlo k alespoň částečnému postižení přes 100 obcí a měst. Oficiální informace již nyní uvádějí, že bylo zničeno více než 600 mostů a 2 250 km silnic.

Kampaň bulharských nevládních organizací „Více místa pro řeky znamená větší bezpečí pro člověka“

Za účelem vyhodnocení hlavních příčin záplav v Bulharsku a navržení udržitelných protipovodňových opatření byla založena koalice bulharských nevládních organizací s názvem „Více místa pro řeky znamená větší bezpečí pro člověka“. Podle koalice existují tyto hlavní důvody rozsáhlých povodní:

- ◆ Neefektivní a životní prostředí poškozující vodohospodářská zařízení
- ◆ Aktivity jako jsou například zásahy do říčního dna, napřimování toků řek či stavba hrází v těsné blízkosti toků (doposud bylo v Bulharsku regulováno více než 90% dolních úseků velkých toků)
- ◆ Oddělování toků řek od nivních záplavových oblastí (nedostatek rozlivných a retenčních prostorů)
- ◆ Ničení břehové vegetace
- ◆ Velmi špatný technický stav některých přehradních hrází
- ◆ Intenzivní těžba štěrku ze dna řek
- ◆ Likvidace lesů v povodích řek

smrtné následky. Rovněž výpadky proudu způsobené čápy působí problémy.

Společnost pro studium a ochranu ptáků z Vojvodiny podporovaná nadací Rufford Maurice Laing Foundation iniciovala v rámci projektu „Bezpečná hnízda pro čápa bílého“ praktické řešení tohoto problému. Ve spolupráci s regionální elektrorozvodnou firmou „Elektrovojvodina“ bylo vyrobeno 61 kovových plošin určených pro budování čapích hnízd. Tyto plošiny byly na jaře roku 2005 ještě před začátkem rozmnožovacího období namontovány v deseti prioritních oblastech.

Řeka Rusenski Lom u vesnice Basarbovo poblíž Ruse na bulharsko-rumunských hranicích.
Foto: Milena Dimitrova, CEIE

Vzhledem k tomu, že naše aktivita vedla již v roce 2005 k 90% obsazenosti plošin čapími hnízdy, budeme v projektu pokračovat také v roce 2006 a instalovat další plošiny v jiných hnízdících místech čápa bílého ve Vojvodině.

Více informací naleznete na webových stránkách: www.rufford.org/rsg/Projects/MarkoTucakov.html.

Marko Tucakov,
Společnost pro studium a ochranu ptáků
z Vojvodiny (Bird Study and Protection
Society of Vojvodina),
E-mail: mtucakov@eunet.yu

Záplavy v Bulharsku v roce 2005

Prudké deště v roce 2005, bezprecedentní za posledních 50 let, ovlivnily téměř celé Bulharsko. V některých oblastech byly naměřeny hodnoty dešťových srážek v rozsahu až 210 – 240 litrů/m². Pět vln silných dešťů a záplav způsobilo v období od února do září ohromné škody a dokonce i ztráty na lid-

Pracovní skupina DEF pro mokřady Které mokřady v povodí Dunaje jsou „mezinárodně důležité“?

V povodí Dunaje existuje bezpočet mokřadů, jako například říční útvary, jezera, slepá ramena, lužní lesy a zamokřené louky, a některé umělé, člověkem vytvořené útvary, jako například rybníky a zaplavené štěrkovny. Všechny mokřady jsou určitým způsobem důležité, minimálně na místní úrovni. Ale víme, které z nich jsou důležité také na úrovni mezinárodní?

Dle mého názoru je mokřad identifikován jako „mezinárodně významný“, pokud splňuje alespoň jedno z kritérií stanovených Ramsarskou konvencí pro „Seznam mokřadů mezinárodní důležitosti“, nebo kritérií přijatých organizací BirdLife pro její seznam

důležitých ptačích oblastí, či kritérií používaných Evropskou unií pro oblasti systému NATURA 2000. Tato kritéria jsou velmi dobře známá a používají se již dlouhou dobu, takže mohou být užitečná i pro oblast povodí Dunaje.

V oblasti povodí Dunaje se nachází například sto „ramsarských“ oblastí. Početné jsou rovněž jiné oblasti „mezinárodní důležitosti“, jako například „důležité ptačí oblasti“ (Important Bird Areas – IBA). I bez jakékoliv detailní analýzy můžeme tedy tvrdit, že oblast povodí Dunaje je velmi důležitá a bohatá na mokřady „mezinárodní důležitosti“.

Pokud se zajímáte o mokřady, máte potřebné znalosti a myslíte si, že můžete pomoci, připojte se prosím k naší skupině.

Milan Vogrin,
koordinátor pracovní skupiny pro mokřady
E-mail: milan.vogrin@guest.arnes.si

Zanikla řeka „s dvěma srdci“

Veřejnost Bosny a Hercegoviny byla oficiálně informována, že 4. listopadu 2005 došlo k masivní otravě ryb v řece Spreče, která se vlévá v městě Doboj do řeky Bosna (daná oblast se nachází v severní části Bosny a Hercegoviny východně od Banja Luky – pozn. překl.). Tato událost měla však jen malou odezvu v místních sdělovacích prostředcích.

Od tohoto dne je Spreča zcela mrtvou řekou.

V souvislosti s touto událostí zahájila organizace Center for Development Humanitas z Doboje souvislý „mediální boj“ přes Internet – zasíláním e-mailů různým institucím v Bosně a Hercegovině i mimo ní, a spuštěním webové stránky www.ekodoboj.org.ba.

Asociace sportovních rybářů z Doboje nahlásila případ masivní otravy ryb příslušným institucím a uspořádala „smuteční obřad“ jakožto poslední rozloučení s řekou, která byla, co se ryb týče, nejbohatší řekou v Evropě. Rybáři zastavili dopravu na mostě v Doboji a za zvuků smuteční dechovky vhořili do vody číše vyrobené z květin. Tento happening měl za cíl vzbudit pozornost místních úřadů a přimět je k přijetí tvrdých opatření vůči pachatelům.

V mrtvolách ryb, zaslaných k analýze do Banja Luky, byly nalezeny stopy čistících prostředků (blízko toku řeky je podnik vyrábějící čistící prostředky).

Toto bohužel nebylo vše. Několik dní později, 8. listopadu 2005, došlo opět k hromadné otravě ryb, tentokrát přímo v řece Bosna. Malé a slabé ryby uhynuly okamžitě, větší ryby se po opadnutí smrtelné modré vlny vzpamatovaly. Veřejnost zase mlčela.

Velké firmy zneužívají nedostatek ekologického povědomí veřejnosti a stále využívají řeky jakožto skládky odpadu (čímž šetří na nákladech na skladování nebezpečných látek). Nevládní ekologické organizace bohužel nejsou tak finančně silné, aby dokázaly

bojovat s pachateli, a tak Spreča, řeka s „dvěma srdci“, je stále bez života.

*Borisa Ilić,
Asociace rybářů Bosny, Doboje,
Bosna a Hercegovina
Miodrag Bosić,
Center for Development Humanitas, Doboje,
Bosna a Hercegovina*

Nechajme rieky slobodne tiecť!

Rieky a potoky ako prírodné ekosystémy sú charakteristické vysokou variabilitou tvaru toku a jeho rýchlosti, sú veľmi dynamické a rôznorodé vzhľadom na hydromorfológiu. Keď si všimneme naše rieky a potoky, na mnohých sú vybudované priehrady, násypy a protipovodňové hrádze. Výsledkom týchto úprav sú škody spôsobené záplavami, znižovanie kvality vody a vážna strata biotopov pre mnohé živočíchy a rastliny.

K najohrozenejším ekosystémom celého sveta patria rieky a ich mokrade, pričom Európa má vedúce postavenie v budovaní priehrad a odvodňovacích kanálov. Pri pohľade na povodie Dunaja, Nemecko a Rakúsko prehradili už takmer celú riekú s jej mnohými prítokmi. V niektorých krajinách po prúde rieky, v Maďarsku, Rumunsku a Bulharsku, je ešte zachovaný dlhší voľnietečúci úsek rieky, v dolnej časti povodia Dunaja dokonca s mnohými ostrovmi, ale tiež sa tu nachádzajú veľké priehrady Železných vrat (Iron Gate) tvoriacich bariéru pre migrujúce ryby, napríklad jeseteri.

Výsledok správy Medzinárodnej komisie na ochranu Dunaja (Roof Report) podľa Článku 5 Rámcovej smernice EU o vode je desivý: 78% Dunaja bolo označených ako „silne pozmenené vodné útvary“ (Heavily Modified Water Bodies), rovnako ako 6 300 km hlavných prítokov. Zmeny v hydromorfológii sú

Symposium Dunajského environmentálneho fóra v deltě Dunaje

Dunajské environmentálne fórum iniciovalo a podpořilo symposium „Aktivizace činnosti nevládních organizací v oblasti Dunaje v rámci implementace Rámcové směrnice EU o vodách“, které se konalo 10. prosince 2005 v Oděské oblasti na Ukrajině.

Symposia se zúčastnili zástupci různých ukrajinských ekologických organizací. Symposium bylo zahájeno v Oděse, kde byli účastníci seznámeni s problémem na řece Dněstru – ilegální stavbou přístavního komplexu.

Poté se účastníci symposia přesunuli do Dunajské biosferické rezervace, kde se konala diskuse „u kulatého stolu“ o environmentální politice na Ukrajině. Moderátor kula-

tého stolu Petro Hrycyšin prezentoval roli Dunajského environmentálního fóra při formování ekologické politiky v Evropě ve spolupráci s Mezinárodní komisí pro ochranu řeky Dunaje.

*Oleg Rubel a Anastasija Tarasenko,
Oděsa, Ukrajina*

Bezpečná hnízda pro čápa bílého

Podle výsledků posledního průzkumu rozložení a počtu populace čápa bílého, provedeného organizací Společnost pro studium a ochranu ptáků z Vojvodiny (Bird Study and Protection Society of Vojvodina), hnízdí asi 1 100 párů tohoto druhu ve Vojvodině (provincie Srbska & Černé Hory na severu země hraničící s Maďarskem, Chorvatskem a Ru-

munkem), přičemž 26% hnízd se nachází na sloupech elektrického vedení. Riziko takového hnízdění je značně vysoké – jednak pro čápy samotné, jednak pro pracovníky elektroodvodných společností. Hnízda nacházející se na sloupech nebo i čápi samotní mohou způsobit zkrat propojením dvou vodičů nebo zemní zkrat propojením vodiče a uzemněného sloupu, což má pro tyto ptáky

Vodohospodárská analýza

Vodohospodárská analýza mimo jiné dospela k záveru, že projekt by priniesol významné zásahy na 27,6 % dĺžky dotčených toků, zasáhl by 27 lokalít Natura 2000 a 66 maloplošných zvláště chráněných území.

Geoeologická analýza

Geoeologická analýza uvažovala následující varianty vývoje:

- ◆ Zahájení realizace dílčích staveb v trase kanálu DOL
- ◆ Zahájení komplexní výstavby kanálu DOL
- ◆ Prolongace současného stavu
- ◆ Zrušení územní ochrany trasy kanálu DOL

Analýza se jednoznačně staví za zrušení povinnosti územního hájení tras kanálu. Obsahuje dále doporučení zpracovat komplexní krajinný plán, obsahující rozbor současného stavu krajiny dotčených údolních niv a podrobný návrh potřebných optimalizačních opatření včetně kalkulace potřebných finančních nákladů. S takovýmto plánem by mohly být konfrontovány všechny budoucí projekty výstavby kanálu DOL.

*Pavel Příbýl,
Hnutí DUHA – Friends of the Earth
Czech Republic
E-mail: pavel.pribyl@hnutiduha.cz*

Zakladající projekt WWF-DCP/DOEN "Agroturistika ako nástroj zlepšenia menežmentu v alúviu stredného Dunaja"

Alúviá Dunaja široko sa rozprestierajúce a prekonávajúce hranice oblastí južného Maďarska, Chorvátska a Vojvodiny (provincia Srbska a Čiernej Hory), predstavujú klenot strednej Európy. Sú domovom vzácných

a ohrozených druhov a tiež dôležitým útočiskom a miestom oddychu pre mnohé sťahovavé živočíchy, najmä vodné vtáctvo.

Zmiešané územie alúvia je riadené tromi rôznymi národnými režimami ochrany. Avšak tieto oblasti predstavujú jednotnú ekologickú jednotku a preto by mali mať jednotný menežment ochrany prírody s rovnakými štandardami najlepšej európskej praxe („European best practice“), za účelom chrániť, uchovať a obnoviť toto jedinečné európske prírodné dedičstvo. Aj napriek politickým prekážkam vytvoreným nedávnym konfliktom, majú európski experti a niektoré organizácie týchto krajín víziu vytvorenia trilaterálneho cezhraničného chráneného územia a tento projekt im umožní víziu ďalej rozpracovať a poskytnie priestor pre účasť ďalších zainteresovaných skupín. Projekt taktiež vytvorí príležitosti na preskúšanie skúseností v menežmente chránených území.

Projektové územie tvorí zväčša slabo rozvinutá vidiecka krajina, síce ekonomicky znevýhodnená, avšak disponujúca bohatým prírodným a kultúrnym dedičstvom, čo môže podporiť rozvojom turizmu. Cieľom projektu je propagovať ekoturistiku prostredníctvom školení a marketingu, obzvlášť v srbskej časti územia. Projekt má za cieľ zabezpečiť, aby prevádzkovatelia cestovného ruchu pochopili, že vhodné hospodárenie s prírodou je ekonomicky výhodné a povzbudiť ich – ako jednu zo zainteresovaných skupín – aby aktívne prispeli k zefektívneniu celého procesu. Očakáva sa, že ďalšou výhodou projektu bude zlepšenie kontaktov a medzinárodnej spolupráce medzi správcami chránených území, podnikateľmi v oblasti turistiky a miestnymi obyvateľmi.

*David Reeder,
Senior Technical Advisor,
WWF Danube Carpathian Programme
E-mail: daimawr1@yahoo.co.uk*

najväčším problémom ekológie povodia Dunaja. Tento výsledok by mal preto prispieť ku striktnnej ochrane zvyšnej časti dosiaľ zachovaných ekosystémov a zabrániť ich ďalšiemu ničeniu. Cieľom Rámcovej smerice EÚ o vode je chrániť, zlepšiť a obnoviť riečne a ostatné vodné ekosystémy. DEF tento zámer plne podporuje, čo bolo vyjadrené aj na „Budapest Stakeholder Forum“ v júni 2005 a tiež v pripomienkach DEF k „Roof Report“ pre Medzinárodnú komisiu na ochranu Dunaja.

Sú potrebné nové hrádze?

Hoci negatívny vplyv už zrealizovaných zmien hydromorfológie riek je zrejmý, je plánovaných mnoho nových infraštruktúrnych projektov pre plavbu, vodnú energiu a ochranu pred záplavami, ktoré ohrozujú a zničia zostávajúce cenné časti prírody. Ak sa pozrieme na väčšinu projektov bližšie,

zistíme, že mnohé z nich sú pre rozvoj dopravy, zisk energie, alebo ako vhodná ekologická ochrana proti záplavám v skutočnosti nepotrebné. Zmysel mnohých projektov je často krátkozraký a orientovaný na finančný profit. Hlavná hrozba spočíva v plánovaní európskeho „TEN“ dopravného projektu, ktorý má za cieľ eliminovať posledné „úzke profily“ Dunaja kvôli navigácii. Tieto úzke profily majú viac ako 1 000 km a sú zvyškom nedotknutej prirodzenej rieky a jej druhového bohatstva. Plánované sú však nové kanály ako kanál Dunaj-Odra-Labe, alebo Dunaj-Sava kanál.

Budúcnosť pre rieky

Budúcnosť riek a potokov podľa cieľov Rámcovej smernice EÚ o vode by nemala spočívať len v neničení, ale tiež v obnove a dosiahnutí „dobrého stavu“ pre čo najviac našich riečnych ekosystémov.

V rôznych krajinách je dôležitý kritický pohľad na Článok 5 smernice, týkajúci sa hydromorfológie. V niektorých prípadoch (Bavorsko v Nemecku, Srbsko a Čierna Hora) sme konfrontovaní s neodôvodnenou identifikáciou silne pozmenených vodných útvarov aj na prirodzených častiach tokov, s cieľom neskôr v týchto územiach ľahšie presadiť projekty priehrad.

V budúcnosti by sme sa mali zamerať aj na monitoring, interkalibráciu a ekonomické aspekty. Ekonomické aspekty súvisia s hydromorfológiou prostredníctvom hodnotenia a porovnania ekonomických nákladov a prínosov infraštruktúrnych zmien oproti zachovaniu terajšieho stavu tokov, prípadne revitalizáciám (cost-benefit analysis). Ďalšou našou úlohou je pokúsiť sa začleniť ochranu biodiverzity do plánovania vodohospodárstva.

Všetky tieto kroky vedú k spracovaniu me-nežmentových plánov povodí a programov opatrení, ktoré musia byť vytvorené na základe Rámcovej smernice EÚ o vode do roku 2009. Ale pozor – základ oboch dokumentov bude vytvorený už v roku 2006. Krajiny v povodí Dunaja sa rozhodli splniť úlohy stanovené na roky 2006 a 2007 už v tomto roku.

Bez jasnej perspektívy obnovy zahrňajúcej prepojitelnosť riek a vyradenie aspoň niekto-

rých priehrad z prevádzky nie je možné dosiahnuť výrazné zlepšenie súčasnej situácie, potrebné pre splnenie cieľov Rámcovej smernice EÚ o vode. Máme jasnú indikáciu, že štáty a zainteresované skupiny nemajú v úmysle realizovať obnovné opatrenia v dostatočnej miere, ktorá je potrebná na zlepšenie ekologického stavu našich riek a potokov. Takže máme pred sebou náročnú úlohu a povinnosti. Úspech môžeme dosiahnuť len s veľkou pomocou a spoluprácou priateľov živých riek a potokov v celom povodí Dunaja. No toto úsilie stojí za to...

Gerhard Nagl, M.A.
DEF Water Policy Team,
Coordinator Hydromorphology.
E-mail: gerhard.nagl@donaufluss.de

Oslava Dne Savy

Naše spolupráce s DEF Slovinsko nám vnukla myšlienku oslaviť Den Savy (Sava je prítok Dunaja a protéká mimo jiné i Slovinskom – pozn. prekl.). Studenti naši strední zemľedské školy spolu s Magistrátom hlavného mesta Lublaně a slovinským ministerstvom životného prostredia pripravili „oslavu“ na chodníku priamo pred lublaňskou radnicou.

Cieľom oslavy bolo seznámit občany nášeho mesta s problémami týkajúcimi sa pitnej vody a zdrojů pitnej vody. Naši študenti vyrobili plakáty o ekologických problémoch súvisiacich s vodou a rozdávali pokreslené obrázky. Hlavnou udalosťou bolo sestavenie draka z obrázků posbíraných z břehů řeky Savy a natřených zelenou barvou, symbolickou pro naše město.

Naše aktivita byla úspěšná, měli jsme hezké počasí, proto se kolem nás procházelo mnoho lidí, kteří se u nás zastavovali a hovořili s námi. Mezi nimi byli i pan Erwan Foue-

re, vysoký úředník EU, i novináři, kteří nás fotografovali a dělali s námi rozhovory. Naši studenti byli velmi hrdí, když se jejich fotografie objevily v novinách.

Sava Osole,
E-mail: sava.osole@guest.arnes.si

Kanál DOL: Dopady na říční nivy v posudcích roku 2005

Shrnutí závěrů několika posouzení kanálu

O projektu kanálu Dunaj-Odra-Labe se mluví již léta. O tom, že projekt není uložen k ledu svědčí například to, že Ministerstvo dopravy ČR v koncepci veřejných logistických center na území ČR počítá s napojením České republiky na dunajskou vodní magistralu. Stejně tak ministerstvo vypracovalo žádost o financování „Realizace vodocestného napojení České republiky na Dunaj a multimodálního dopravního terminálu v Břeclavi“ z Fondu soudržnosti EU (období 2004 – 2006).

Rok 2005 přinesl však přinesl do celé záležitosti novou dynamiku: byly zveřejněny tři důležité posudky zabývající se dopady kanálu DOL na krajinu říčních niv i problémem povinné územní ochrany jeho trasy. Prvním posudkem je posouzení vlivů územní prognózy Břeclavska na životní prostředí, další dva jsou pak dílčími studiemi v rámci projektu zadaného Ministerstvem životního prostředí „Hodnocení záměru výstavby kanálu Dunaj-Odra-Labe“.

SEA na územní prognózu VÚC Břeclavsko

Materiál hodnotí záměr s předpokládaným rozsahem liniové stavby v šířce minimálně 55 metrů ke které je třeba připočíst všechna nová zařízení na březích, zejména ohrá-

Unie pro řeku Moravu zorganizovala při příležitosti Dne Dunaje exkurzi podél plánovaného kanálu Dunaj – Břeclav
Foto: Jaroslav Ungerman

zování s průsakovými, případně vzdouvacími kanály a obslužnými cestami. Celkovou šířku přímo dotčeného území lze tak odhaduje na cca 80 – 100 metrů.

Posudek dospěl k závěru, že realizace kanálu je vzhledem k morfologickým poměrům Jihomoravského kraje a Břeclavska možná, avšak kvůli rozsáhlým dopadům do jednotlivých složek životního prostředí značně problematická v kterékoliv variantě. Realizací celého záměru by došlo k velmi závažnému a nevratnému poškození navržených ptačích oblastí i řady evropsky významných lokalit soustavy NATURA 2000, přičemž se jedná o střety natolik závažné, že by je zřejmě nebylo možné eliminovat, minimalizovat či kompenzovat.

Výzkumný projekt MŽP „Hodnocení záměru výstavby kanálu DOL“

V roce 2003 zadalo Ministerstvo životního prostředí vypracování krajinně-ekologického, vodohospodářského, ekonomického a legislativního hodnocení záměru výstavby kanálu DOL. Koncem listopadu 2005 byla veřejnost seznámena se závěry projektu. Z nich vybíráme: